Гончар Віталій
к.е.н., доцент кафедри
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Планування внутрішньогосподарського контролю здійснюється з метою ефективного використання наявних людських, матеріальних та фінансових ресурсів, а також для успішного виконання визначених цілей та завдань. В нашому дослідженні ми не ставили за мету розглянути організаційний аспект функціонування внутрішньогосподарського контролю як цілісної системи, а зробили акцент на проблематиці планування діяльності внутрішніх субєктів контролю аграрних підприємств.

Пошук шляхів вирішення практичних питань організації та методики внутрішньогосподарського контролю залишається актуальною темою, не дивлячись на потужну базу теоретичних напрацювань в цій галузі завдяки науковим здобуткам М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Н.Г. Виговської, О.А. Галича, Є.В. Калюги, В.Ф. Максімової, Л.І. Михайлової, В.В. Немченка, М.Ф. Огійчука, І.В. Охріменка, В.П. Пантелеєва та багатьох інших вчених.

Система внутрішньогосподарського контролю кожного аграрного підприємства є унікальною, проте проблеми пов'язані з її організацією та функціонуванням, в тому числі з плануванням контрольної роботи, є багато в чому ідентичними. Наші дослідження стану внутрішньогосподарського контролю в агарному секторі Сумської області свідчать про неналежне ставлення як менеджменту аграрних підприємств, так і внутрішніх контролерів до планування своєї діяльності.

Внутрішніми суб’єктами, що виконують виключно контрольні функції, переважної більшості аграрних підприємств є ревізійні та інвентаризаційні комісії. І тільки великі холдингові утворення в аграрному секторі мають в своїй структурі повноцінні контрольно-ревізійні підрозділи, служби внутрішнього аудиту та внутрішньої безпеки. Відповідно, найтиповішими контрольними заходами в підприємствах агараного сектору є інвентаризації та окремі тематичні перевірки. При цьому, щодо контролю операцій з готівкою та стану її зберігання, близько 60 % підприємств такі планові заходи проводять декілька разів на рік, а 40 % – лише перед складанням річної фінансової звітності. Співвідношення підприємств за частотою здійснення планового контролю матеріальних ресурсів є ще гіршим, і становить, відповідно, 20 % / 80 %. Тобто тільки одна п’ята частина досліджених підприємств проводить планові інвентаризації матеріальних ресурсів більше одного разу на рік.

Окрім того, що в більшості суб’єктів господарювання аграрного сектору економіки плановий контроль здійснюється лише один раз на рік, спостерігаємо також недоліки в документальному оформленні планування контрольних заходів. «Стандартний» перелік документів, пов’язаних зі здійсненням планових процедур внутрішньогосподарського контролю містить накази керівника на створення інвентаризаційних комісій та на проведення інвентаризацій, а також річний план-графік проведення інвентаризацій, як додаток до наказу про затвердження облікової політики підприємства або у вигляді окремого документу.

Планування перевірок ревізійними комісіями, створення яких є обов’язковим для господарських товариств, зазвичай документально не оформлюється, оскільки і самі комісії і їх діяльність часто є формальними. Тобто існують документи щодо створення таких комісій (установчі документи, положення, накази) та оформлення результатіів їх перевірок чи ревізій (акти, висновки), але особи, які входять до складу цих комісій безпосередньо не проводять жодних контрольних заходів. Акт або висновок, ніби-то за результатами ревізії, може бути підготовлений, наприклад, головним

бухгалтером чи фінансовим директором, а члени комісії тільки засвідчують його своїми підписами. Такі випадки трапляються навіть в акціонерних товариствах, не говорячи вже про товариства з обмеженою відповідальністю. Зрозуміло, що про складання річних планів діяльності таких комісій чи планів окремо взятих контрольно-ревізійних заходів взагалі мова не йде.

Кожен менеджер аграрного підприємства в процесі управління, виконує також і функцію контролю. Але мало хто з фахівців, складає плани своєї роботи, в тому числі стосовно виконання контрольних функцій. Це можна пояснити і низькою управлінською культурою вітчизняних фахівців, і неможливістю чітко розмежувати та спрогнозувати види управлінської діяльності виконувані кожним конкретним менеджером. Відсутність планування суттєво знижує ефективність роботи управлінського персоналу.

Для виправлення ситуації вважаємо за доцільне поширення міжнародного досвіду та вітчизняної практики, зокрема великих агроформувань, щодо планування діяльності підрозділами внутрішнього аудиту. Для здійснення процесу планування внутрішні аудитори використовують розроблені шаблони документів, в які вносять правки залежно від завдань та тематики заходів. Складаючи плани узгоджують часові межі перевірок з наявним людським ресурсом. Напрями контролю можуть бути деталізовані за підконтрольними об’єктами, конкретними виконавцями, часом проведення. Перевагою планування є можливість завчасного врахування «вузьких місць», можливих ризиків, типових операцій, порогу суттєвості інформації, специфіки методичного апарату, необхідності залучення зовнішніх експертів. Візуалізація кроків по досягненню визначеної мети підвищує їх результативність та ефективність.

Планування і його належна документальна фіксація, в супроводі з якісним нормативним та інформаційним забезпеченнням процесу, є підгрунтям ефективного здійснення діяльності суб’єктами внутрішньогосподарського контролю аграрних підприємств.